

SŁOWNIK POJĘĆ

Pojęcia związane z podmiotowością rejestru REGON

1) Podmiot gospodarki narodowej

- podmiot stosunków cywilno-prawnych prawa polskiego wyposażony w autonomię decyzji prawnych, ekonomicznych i finansowych, realizujący działalność określoną w statucie opisującym cel i zasady działania podmiotu; także osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą w oparciu o przepisy ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. 2004, Nr 173, poz. 1807). Posiadanie osobowości prawnej nie jest kryterium określenia podmiotu jako jednostki prawnej. W systemie REGON pojęcie podmiotu gospodarki narodowej jest tożsame z pojęciem **jednostki prawnej**.

2) Jednostka lokalna

- zorganizowana całość (zakład, oddział, filia, itp.) położona w miejscu zidentyfikowanym odrębnym adresem, pod którym lub z którego prowadzona jest działalność przez co najmniej jedną osobę pracującą, przy czym wyjątkowo:

- **zakłady samodzielnie bilansujące** zlokalizowane pod jednym adresem są odrębnymi jednostkami lokalnymi,
- **objęte odrębną rejestracją prawną organizacyjne części podmiotów** (np. szkoły prowadzone przez osoby fizyczne) są jednostkami lokalnymi,
- **jednostki prowadzące działalność w zakresie transportu** są jednostkami lokalnymi według miejsc, z których wydawane są polecenia lub organizowana jest praca,
- **jednostki prowadzące działalność w zakresie budownictwa** są jednostkami lokalnymi według miejsca, w którym przyjmowane są zlecenia na wykonawstwo robót budowlanych i pomocniczych albo wykonywane są prace zarządu, albo prowadzona jest organizacja pracy budowlanej i pomocniczej; place budów (miejsca realizacji poszczególnych budów) nie są jednostkami lokalnymi,
- **sprzedaż obwoźna, obnośna oraz punkt sprzedaży detalicznej bez stałej lokalizacji**, jak również **prowadzenie usług wyłącznie u klienta** jest jednostką lokalną w miejscu zamieszkania osoby fizycznej, miejscu siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej,
- **siedziba zarządu jednostki prawnej** jest odrębną jednostką lokalną.

Pojęcia związane z klasyfikacją podstawowych form prawnych

1) Osobowość prawna

- zdolność osoby do czynności prawnych czyli wstępowania w stosunki cywilno-prawne z innymi podmiotami. Zdolność ta jest ograniczona przez ustawę lub statut wyznaczające zakres działania osoby prawnej. Do typowych cech osoby prawnej zalicza się:

- strukturę organizacyjną wyposażoną w organy działające za osobę prawną,
- posiadanie odrębnego majątku,
- zdolność bycia podmiotem praw i obowiązków (w tym prawa do podejmowania działań we własnym imieniu i na własny rachunek),
- zdolność procesową,
- odpowiedzialność własnym majątkiem za zobowiązania.

2) Podstawowa forma prawna

- kategoria określająca status jednostki prowadzącej działalność; ten status jest oznaczony poprzez przymiot posiadania lub nie posiadania osobowości prawnej (w przypadku jednostek organizacyjnych) lub poprzez przymiot posiadania zdolności do czynności prawnych (w przypadku osoby fizycznej).

3) Osoba prawna

- jednostka organizacyjna, której przepisy szczególne przyznają osobowość prawną (patrz definicja o osobowości prawnej). Typowymi osobami prawnymi są:

- spółki kapitałowe (akcyjne, z o.o.),
- spółdzielnie,
- przedsiębiorstwa państwowe,
- agencje rządowe (państwowe osoby prawne),
- partie polityczne,
- związki zawodowe,
- związki pracodawców,
- stowarzyszenia,
- i inne.

Szczególnymi osobami prawnymi są: Skarb Państwa, gminy, powiaty, województwa samorządowe, kościoły i związki wyznaniowe. Osoba prawna jest **jednym z trzech typów jednostek prawnych**.

4) Jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej

- jednostka organizacyjna niewyposażona przez prawo w osobowość prawną, której przysługuje w ograniczonym zakresie zdolność prawna. Jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej poprzez swoje organy może działać jako przedstawiciel osób fizycznych lub prawnych, których mieniem - z reguły wyodrębnionym w postaci odrębnego majątku - zarządza.

Jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej traktowana jest w obrocie gospodarczym jako podmiot praw i obowiązków. Typowymi jednostkami organizacyjnymi niemającymi osobowości prawnej są:

- spółki osobowe (partnerskie, komandytowe, jawne, komandytowo-akcyjne),
- stowarzyszenia zwykłe.

Szczególnymi jednostkami niemającymi osobowości prawnej są jednostki budżetowe (urzędy władzy rządowej i samorządowej, kontroli, wymiaru sprawiedliwości) oraz powoływane dla wykonywania zadań Państwa lub samorządu terytorialnego inne jednostki organizacyjne takie jak: szkoły, inspekcje, sądy, itd. Jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej jest **jednym z trzech typów jednostek prawnych**.

5) Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą

- każdy, kto ukończył 18 lat i tym samym ma pełną zdolność do czynności prawnych, podejmujący działalność gospodarczą; osoba fizyczna jest uznana przez prawo za osobę prawną działającą we własnym imieniu. Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą jest **jednym z trzech typów jednostek prawnych**.

Wybrane pojęcia związane z klasyfikacją szczególnych form prawnych

- 1) **Wspólnota samorządowa** - województwo samorządowe, powiat, gmina, stowarzyszenie gmin, związek gmin są osobami prawnymi.
- 2) **Skarb Państwa** - podmiot stosunków cywilno-prawnych, osoba prawna obecnie niezinstytucjonalizowana.
- 3) **Spółka** - określony w umowie związek dwóch lub więcej osób utworzony dla osiągnięcia wspólnego celu, głównie gospodarczego.
- 4) **Spółka handlowa**
  - spółka działająca w oparciu o przepisy Kodeksu spółek handlowych. Spółki handlowe dzielą się na osobowe (jawne, komandytowe, partnerskie, komandytowo-akcyjne) i kapitałowe (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością). Dla spółek osobowych istotny jest skład osobowy określony w umowie, dla spółek kapitałowych - określony w umowie kapitał złożony z udziałów,
  - spółka akcyjna - spółka, której podstawę finansową stanowi wniesiony przez wspólników kapitał, podzielony na udziały zwane akcjami; podstawowa forma prawna przedsiębiorstwa kapitałowego, polegająca na tym, że kapitał zakładowy składa się z wkładów założycieli, którzy otrzymują akcje w postaci dokumentów wystawianych na okaziciela,
  - spółka z ograniczoną odpowiedzialnością - spółka kapitałowa pozwalająca na prowadzenie przedsiębiorstwa bez ryzyka narażenia całego majątku wspólników, ponieważ odpowiadają oni wobec wierzycieli tylko do wysokości imiennych udziałów,
  - spółka partnerska - spółka osobowa utworzona przez wspólników (partnerów) w celu wykonywania wolnego zawodu w spółce prowadzącej przedsiębiorstwo pod własną firmą. Spółka może być zawiązana do prowadzenia więcej niż jednego zawodu. Spółki partnerskie są zawiązywane dla wykonywania następujących wolnych zawodów adwokata, aptekarza, architekta, biegłego rewidenta, brokera ubezpieczeniowego, doradcy podatkowego, księgowego, lekarza, lekarza stomatologa, lekarza weterynarii, notariusza, pielęgniarki, położnej, radcy prawnego, rzeczoznawcy majątkowego i tłumacza przysięgłego,
  - spółka jawna - spółka osobowa prowadząca pod własną firmą przedsiębiorstwo zarobkowe, nie będąca inną spółką handlową. Wspólnicy odpowiadają za spółkę solidarnie i nieograniczenie,
  - spółka komandytowa - spółka osobowa mająca na celu prowadzenie przedsiębiorstwa pod własną firmą, w której za zobowiązania spółki wobec wierzycieli odpowiada co najmniej jeden wspólnik bez ograniczenia (komplementariusz), a odpowiedzialność co najmniej jednego wspólnika (komandytariusza) jest ograniczona. Wspólnikami spółki komandytowej mogą być osoby fizyczne i prawne,
  - spółka komandytowo-akcyjna - spółka osobowa mająca na celu prowadzenie przedsiębiorstwa pod własną firmą, w której za zobowiązania spółki wobec wierzycieli odpowiada co najmniej jeden wspólnik bez ograniczenia (komplementariusz), a co najmniej jeden wspólnik jest akcjonariuszem. Do spółki komandytowo-akcyjnej stosuje się:
    - w zakresie stosunku prawnego - przepisy dotyczące spółki komandytowej,
    - w pozostałych sprawach - odpowiednio przepisy dotyczące spółek akcyjnych.
- 5) **Spółka (akcyjna, z o.o.) z udziałem kapitału Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych, samorządu terytorialnego, krajowego osób fizycznych lub prywatnych osób prawnych, zagranicznych osób prawnych lub fizycznych** - spółka prawa handlowego, w której przynajmniej jedna akcja (udział) należy odpowiednio do: Skarbu Państwa, państwowej osoby prawnej, samorządu terytorialnego, osoby fizycznej lub prywatnej osoby prawnej, osoby fizycznej zagranicznej lub zagranicznej osoby prawnej.
- 6) **Spółka (akcyjna, z o.o.) z udziałem jednorodnego kapitału: Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych, samorządu terytorialnego, krajowych osób fizycznych lub prywatnych osób prawnych, zagranicznych osób prawnych lub fizycznych** - jest to spółka odpowiednio: Skarbu Państwa, samorządu terytorialnego, osób fizycznych lub prywatnych osób prawnych, fizycznych osób zagranicznych lub prawnych. Przyjęcie kryterium „jednorodności” wnoszonego do spółki kapitału umożliwia stosowanie takich pojęć, jak „jednoosobowa spółka Skarbu Państwa” lub „jednoosobowa spółka gminy”. W przypadku, gdy udziałowcami spółki są np. wyłącznie państwowe osoby prawne lub wyłącznie np. osoby fizyczne mamy do czynienia z zasadą jednorodności kapitału (100% kapitału jest skupione w danym rodzaju własności), ale nie możemy mówić o jednoosobowości spółki.
- 7) **Spółka cywilna** - najstarsza forma prawna spółki, do której wkład może polegać na wniesieniu do spółki własności rzeczy lub innego prawa lub świadczenia usług. W Polsce działalność spółek cywilnych normuje kodeks cywilny.
- 8) **Spółka inna** - organizacja grupująca osoby fizyczne lub prawne utworzona dla wykonywania określonej działalności; spółki inne działają w oparciu o przepisy odrębnych ustaw lub innych aktów prawnych, które nadają im osobowość prawną. Spółkami innymi są m.in. spółki wodne, spółki gruntowe, spółki powstałe w oparciu o umowy międzynarodowe, itp. Do tej formy prawnej są zaliczane m.in. towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych.
- 9) **Przedsiębiorstwo państwowe** - przedsiębiorstwo utworzone przez organ założycielski, którym jest odpowiednio minister lub wojewoda. Jest wpisane do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym. Wpis przedsiębiorstwa do tego rejestru następuje po zatwierdzeniu przez sąd statutu przedsiębiorstwa i jest równoznaczny z nadaniem mu osobowości prawnej. Podstawą prawną działania przedsiębiorstwa państwowego jest ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych lub - jeśli jest to przedsiębiorstwo szczególne - odrębna ustawa nadająca mu osobowość prawną.

- 10) Państwowa jednostka organizacyjna** - jednostka prawna nieposiadająca osobowości prawnej powołana przez władzę rządową odrębnymi ustawami dla realizacji zadań Państwa, całkowicie utrzymywana z budżetu Państwa z części będącej w dyspozycji określonych ministrów lub wojewodów; także osoba prawna powołana przez władzę rządową dla realizacji zadań Państwa, nie dotowana lub dotowana częściowo z określonej części budżetu Państwa.
- 11) Gminna, powiatowa, wojewódzka jednostka organizacyjna** - jednostka prawna nieposiadająca osobowości prawnej powoływana decyzjami administracyjnymi samorządu terytorialnego w oparciu o przepisy ustawy o finansach publicznych i innych ustaw.
- 12) Spółdzielnia** - osoba prawna będąca dobrowolnym zrzeszeniem osób fizycznych, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą na podstawie ustawy „Prawo spółdzielcze” oraz zarejestrowanego statutu.
- 13) Fundacja** - osoba prawna ustanowiona przez fundatora (osoby fizyczne - niezależnie od obywatelstwa lub prawne - niezależnie od siedziby) dla realizacji zgodnych z podstawowym interesem RP celów społecznych lub gospodarczo użytecznych, w szczególności takich jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, ochrona środowiska i zabytków.
Siedziba fundacji powinna znajdować się na terytorium RP.
- 14) Fundusz** - pod pojęciem funduszu rozumie się:
- 1. jednostkę organizacyjną bez osobowości prawnej** powołaną w drodze ustawowej, zarządzaną przez inną, państwową jednostkę organizacyjną posiadającą (lub nie) osobowość prawną. Fundusz tego typu posiada własne organy zarządcze (najczęściej radę nadzorczą, zarząd).
  - 2. jednostkę organizacyjną posiadającą osobowość prawną**, powołaną w drodze ustawowej. Fundusze tego typu posiadają własne organy zarządcze (rada nadzorczą i zarząd) i rozbudowaną strukturę organizacyjną. Charakterystyczne jest, iż organy takiego funduszu są powoływane i odwoływane przez ministra właściwego ze względu na działalność danego funduszu.
- UWAGA:**
Nazwa „fundusz” występuje także w oznaczeniu jednostek organizacyjnych niemających formy prawnej „fundusz”, lecz działających w innych formach prawnych np. spółki akcyjnej, stowarzyszenia itp.
- 15) Stowarzyszenie** - osoba prawna będąca dobrowolnym samorządnym trwałym zrzeszeniem obywateli mającym cele niezarobkowe, umożliwiającym członkom prawo do czynnego uczestniczenia w życiu publicznym oraz realizację indywidualnych zainteresowań. Stowarzyszenie określa samorządnie swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne, a także uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działania; opiera swoją działalność na pracy społecznej członków, a do prowadzenia swych spraw może zatrudniać pracowników.
- 16) Partia polityczna** - osoba prawna będąca organizacją społeczną osób fizycznych występująca pod określoną nazwą, stawiająca sobie za cel udział w życiu publicznym, w szczególności przez wywieranie wpływu na kształtowanie polityki państwa i sprawowanie władzy.
- 17) Związek zawodowy** - osoba prawna będąca dobrowolną i samorządną organizacją ludzi pracy, powołaną do reprezentowania i obrony ich praw, interesów zawodowych i socjalnych, niezależna w swej działalności statutowej od pracodawców, administracji publicznej oraz od innych organów.
- 18) Organizacja pracodawców** - osoba prawna będąca dobrowolnym związkiem pracodawców tworzonym dla ochrony praw i reprezentowania interesów zrzeszonych członków wobec związków zawodowych pracowników, organów władzy i administracji publicznej.
- 19) Samorząd gospodarczy i zawodowy** - pojęcie używane dla określenia osób prawnych - izb gospodarczych będących organizacjami reprezentującymi, w szczególności wobec organów administracji publicznej, interesy podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Izby gospodarcze kształtują i upowszechniają zasady etyki w działalności gospodarczej, opracowują i doskonalą normy rzetelnego postępowania w obrocie gospodarczym.
- 20) Wspólnota mieszkaniowa** - ogół właścicieli lokali wyodrębnionych w drodze umowy albo orzeczenia sądowego w danej nieruchomości, sprawujący zarząd nieruchomością wspólną; ułomna osoba prawna mogąca nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, posiadająca zdolność procesową.
W systemie REGON wspólnota mieszkaniowa jest kwalifikowana jako jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej.

Pojęcia związane z klasyfikacją form własności

1) Rodzaj własności

- pojęcie stosowane w metodologii rejestru REGON pozwalające wyróżnić typy grup właścicieli. W prawie polskim wyróżnia się następujące rodzaje własności:
  - własność Skarbu Państwa,
  - własność samorządu terytorialnego,
  - własność państwowych osób prawnych,
  - własność krajowych osób fizycznych,
  - własność pozostałych krajowych jednostek prywatnych,
  - własność podmiotów zagranicznych.

2) Forma własności

- pojęcie stosowane w metodologii rejestru REGON pozwalające określić stopień „posiadania” przez podmiot kapitału. Wyróżnia się formy własności:
  - czystą, co oznacza posiadanie kapitału w 100% przez jeden podmiot lub więcej podmiotów, pod warunkiem, iż wszystkie one reprezentują ten sam rodzaj własności,
  - mieszaną, co oznacza posiadanie kapitału przez dwa lub więcej podmiotów, pod warunkiem, że reprezentują one co najmniej dwa różne rodzaje własności.

3) Sektor własnościowy

- pojęcie stosowane w metodologii rejestru REGON pozwalające grupować podmioty gospodarki narodowej z punktu widzenia prawa własności. Wyróżnia się sektor publiczny (mienie zaliczanych do niego podmiotów w całości lub w przeważającej części należy do Państwa lub samorządu terytorialnego) oraz sektor prywatny (mienie zaliczanych do niego podmiotów w całości lub w przeważającej części należy do prywatnych właścicieli - osób fizycznych lub prawnych).

Pojęcia związane z klasyfikacją form finansowania

1) Jednostka budżetowa

- jednostka organizacyjna sektora finansów publicznych tworzona odpowiednio przez ministra (kierownika urzędu centralnego), wojewodę lub organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego (marszałka wojewódzkiego, starostę, wójta/prezydenta/burmistrza) pokrywająca swoje wydatki bezpośrednio z budżetu i odprowadzająca pobrane dochody na rachunek odpowiedniego budżetu (Państwa lub samorządu terytorialnego). Jednostka budżetowa nie ma osobowości prawnej. Jednostka budżetowa jest jednostką samodzielnie bilansującą.

2) Zakład budżetowy

- jednostka organizacyjna w sferze finansów publicznych tworzona odpowiednio przez ministra (kierownika urzędu centralnego), wojewodę lub organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego (marszałka wojewódzkiego, starostę, wójta/prezydenta/burmistrza). Zakład budżetowy:
  - odpłatnie wykonuje wyodrębnione zadania,
  - pokrywa koszty swej działalności z przychodów własnych.Zakład budżetowy może być wyposażony lub nie w osobowość prawną. Zakład budżetowy jest jednostką samodzielnie bilansującą.

3) Jednostka lokalna samodzielnie bilansująca

- jednostka lokalna, dla której sporządzany jest pełny bilans jej działalności (aktywa, pasywa, rachunek wyników).

4) Jednostka lokalna niesamodzielnie bilansująca

- jednostka lokalna, dla której nie jest sporządzany pełny bilans jej działalności (aktywa, pasywa, rachunek wyników).

Pojęcia związane z klasyfikacją rodzajów działalności (PKD)

- 1) Działalność gospodarcza** - jest to zarobkowa działalność wytwórcza, rolnicza, handlowa, budowlana, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie, eksploatacja zasobów naturalnych, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.
- 2) Działalność gospodarcza osoby fizycznej** - jest to działalność wpisana do ewidencji działalności gospodarczej lub w przypadku ustawowego wyłączenia wpisu danej działalności do tej ewidencji, inna działalność prowadzona na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku przez osobę fizyczną oraz działalność polegająca na prowadzeniu gospodarstwa rolnego.
- 3) Polska Klasyfikacja Działalności (PKD)** - **klasyfikacja pięciopoziomowa** z jednym, dodatkowym poziomem pośrednim dla niektórych sekcji rodzajów działalności podmiotów gospodarki narodowej, wprowadzona do stosowania w statystyce i ewidencji - stanowi załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności - PKD (Dz. U. Nr 33, poz. 289).
PKD została opracowana na podstawie statystycznej klasyfikacji działalności gospodarczej Unii Europejskiej - NACE, wprowadzonej rozporządzeniem Rady nr 3037/90 z dnia 9 października 1990 r. (OI Nr L 293 z 24.10.1990 r.), z późniejszymi zmianami wprowadzonymi rozporządzeniami Komisji Europejskiej Nr 761/93 z dnia 24 marca 1993 r. (OI Nr L 83 z 03.04.1993 r.) oraz Nr 29/2002 z dnia 19 grudnia 2001 r. (OI Nr L 6 z 10.01.2002 r.).
- Poziom pierwszy** (sekcja) - dzieli ogólną zbiorowość na 17 grupowań rodzajów działalności, na które składają się czynności związane ze sobą z punktu widzenia tradycyjnie ukształtowanego, ogólnego podziału pracy. Grupowania te są oznaczone kodem jednoliterowym.
- Poziom pośredni** (podsekcja) występuje tylko w sekcjach obejmujących działalność przemysłową, tj. w sekcji C „Górnictwo” (2 podsekcje) oraz w sekcji D „Przetwórstwo przemysłowe” (14 podsekcji). Poziom ten jest oznaczony kodem dwuliterowym.
- Poziom drugi** (dział) dzieli ogólną zbiorowość na 60 grupowań rodzajów działalności, na które składają się czynności według cech mających zasadnicze znaczenie zarówno przy określaniu stopnia podobieństwa, jak i przy rozpatrywaniu powiązań występujących w gospodarce narodowej (np. w tablicach przepływów międzygałęziowych). Poziom ten jest oznaczony dwucyfrowym kodem numerycznym.
- Poziom trzeci** (grupa) obejmuje 224 grupowania rodzajów działalności dające się wyodrębnić z punktu widzenia procesu produkcyjnego, przeznaczenia produkcji bądź też charakteru usługi lub charakteru odbiorcy tych usług. Poziom ten jest oznaczony trzycyfrowym kodem numerycznym.
- Poziom czwarty** (klasa) obejmuje 520 grupowań rodzajów działalności dających się wyodrębnić przede wszystkim z punktu widzenia specjalizacji procesu produkcyjnego, czy też działalności usługowej. Poziom ten jest oznaczony czterocyfrowym kodem numerycznym.
- Poziom piąty** (podklasa) obejmuje 683 grupowania. Został wprowadzony w celu wyodrębnienia rodzajów działalności charakterystycznych dla polskiej gospodarki, będących przedmiotem obserwacji statystycznej. Poziom ten jest oznaczony pięciocyfrowym kodem alfanumerycznym, w którym cztery pierwsze znaki-cyfry oznaczają klasę, natomiast piąty znak-litera wyróżnia podklasy w ramach danej klasy. Podklasa odpowiadająca swym zakresem klasie (jedna podklasa w ramach danej klasy) oznaczona jest literą Z.